

Gymnázium Milana Rúfusa
Ul. Jána Kollára 2, 965 01 Žiar nad Hronom

EUSTORY

A kto tu ostane? Osudy Nemcov z Hauerlandu v 2. polovici 20. storočia

Riešitelia:

Alexander Rozina

Aurélius Rozina

2024

Žiar nad Hronom

Gymnázium Milana Rúfusa

Ul. Jána Kollára 2, 965 01 Žiar nad Hronom

EUSTORY

A kto tu ostane? Osudy Nemcov z Hauerlandu v 2. polovici 20. storočia

Údaje o riešiteľoch:

Škola: Ul. Gymnázium Milana Rúfusa, Jána Kollára 2, 965 01 Žiar nad Hronom

Ročník: KVINTA, 4.A

Konzultant: Zuzana Kohútová

Meno, Vek	Telefónne číslo	E-mail
Alexander Rozina, 16	+421 914 227 741	alexander.rozina9153@gmail.com
Aurélius Rozina, 20	+421 908 190 324	aurel1.rozina@gmail.com

ČESTNÉ PREHLÁSENIE

Čestne prehlasujeme na svoju česť a svedomie, že prácu sme vypracovali samostatne a informácie uvedené v tejto práci sme získali za pomoci prameňov a použitej literatúry, ktorú v plnom rozsahu citujeme.

Žiar nad Hronom, 3. apríl 2024

.....

Abstrakt

Rozina, Alexander; Rozina, Aurélius: A kto tu ostane? Osudy Nemcov z Hauerlandu v 2. polovici 20. storočia, súťažná práca EUSTORY, Gymnázium Milana Rúfusa v Žiari nad Hronom

V tejto práci sa chceme pokúsiť o čo najobjektívnejšie prehodnotenie postavenia Karpatských Nemcov na území, ktoré sa nazývalo Hauerland v druhej polovici 20. storočia. V teoretickej časti sme sa zaoberali definíciou pojmov karpatskí Nemci, Hauerland a okolnosťami príchodu nemeckých usadlíkov na územie dnešného Slovenska, ich postavením v období 1. Československej republiky a následne okolnosťami ich nacifikácie a zneužívaním v období 2. svetovej vojny. Taktiež sme sa zaoberali ich osudom naprieč časom od ich príchodu až po súčasnosť. Chceli sme tým aj poukázať na fakt, že boli pre Slovensko prínosom napríklad v tom, že priniesli sem so sebou nielen svoju kultúru ale aj progresívne myšlienky a technológie. V jednej zo záverečných kapitol teoretickej časti sme opísali ich osudy v bezprostrednom období po 2. svetovej vojne. Nakoniec sme sa pozreli na súčasné postavenie nemeckej národnostnej menšiny a činnosť spolkov po roku 1989. V praktickej časti sme sa boli pozrieť v Štátnom archíve Banská Bystrica, pracovisko Kremnica, kde nám boli sprístupnené dokumenty týkajúce sa odsunu Nemcov a podmienkami ich odsunu na základe Postupimskej konferencie a prezidentských Benešových dekrétov.

Kľúčové slová: Benešove dekréty, menšina, odsun, nacizmus, ČSR, odsun, Karpatskí Nemci, Hauerland, 2. svetová vojna, Kremnica, Kunešov

Abstract

Rozina, Alexander; Rozina, Aurélius: And who stays here? Fates of Germans from Hauerland in the 2nd half of the 20th century, EUSTORY competition work, Gymnázium Milana Rúfusa in Žiar nad Hronom.

In this work, we want to try to reassess the position of the Carpathian Germans in the territory that was called Hauerland in the second half of the 20th century as objectively as possible. In the theoretical part, we dealt with the definition of the terms Carpathian Germans, Hauerland and the circumstances of the arrival of German settlers on the territory of today's Slovakia, their position in the period of the 1st Czechoslovak Republic and subsequently the circumstances of their nazification and abuse in the period of the 2nd World War. We also dealt with their fate over time from their arrival to the present. We also wanted to point out the fact that they were a benefit to Slovakia, for example, in that they brought here with them not only their culture but also progressive ideas and technologies. In one of the final chapters of the theoretical part, we described their fate in the immediate period after World War II. Finally, we looked at the current status of the German national minority and the activities of associations after 1989. In the practical part, we went to the Banská Bystrica State Archives, the Kremnica office, where documents related to the deportation caused by the Potsdam Conference and presidential Beneš decrees were made available to us. We also explored the deportation of Germans in our district and the conditions of deportation.

Keywords: Beneš decrees, minority, deportation, Nazism, Czechoslovakia, deportation, Carpathian Germans, Hauerland, World War II, Kremnica, Kunešov

Pod'akovanie

Týmto by sme chceli vysloviť úprimnú vďaku odborným konzultantom práce, predovšetkým Mgr. Zuzane Kohútovej za ochotu a vedenie pri realizovaní práce.

Taktiež by sme chceli poďakovať kolektívu Štátneho archívu v Banskej Bystrici, pracovisko Kremnica, obzvlášť pani Valérii Solčániovej a pani Martine Kašiarovej za ústretový prístup a umožnenie nahliadnuť do archivovaných dokumentov.

Nakoniec by sme chceli poďakovať vedeniu školy za podporu bádateľskej činnosti. Bez nich by totiž väčšina našej práce nemohla byť zrealizovaná.

Obsah

1. Teoretická časť	3
1.1. Definícia pojmu Karpatskí Nemci	3
1.2. Vymedzenie regiónu Hauerland a príchod karpatských.....	4
1.3. Historicko-geograficko-hospodárske pozadie príchodu Nemcov na územie dnešného Slovenska.	5
1.4. Po vzniku ČSR.....	6
1.5. Počas Slovenského štátu	7
2. Praktická časť	11
2.1. Ciele a metódy práce.....	11
2.2. Mapka a sumarizácia nemeckých obcí.....	11
2.3. Transport a okolnosti odsunu	11
2.4. Výnimky z odsunu	13
2.4.1. Nemci žijúci v zmiešaných manželstvách	13
2.4.2. Nemeckí inžinieri a špecialisti, pracovná sila dôležitá pre fungovanie infraštruktúry a inštitúcií.....	13
2.4.3. Neodsunutí kvôli zdravotnému stavu a veku.....	13
2.4.4. Osoby aktívne v protifašistickom odboji alebo s antifašistickým politickým názorom ..	14
2.5. Príklady odsunutých ľudí.....	14
2.6. Repatriácia nemeckých detí evakuovaných pred frontom nemeckou armádou.....	17
3. Záver.....	18
Zoznam použitých skratiek	20
Prílohy dokumentov	20
List Karola Strohnera adresovaný ONV v Kremnici a odpoveď ONV	
Mapové prílohy	36
Obrazové prílohy.....	37
.....	39
Zoznam použitej literatúry	43

Zoznam použitých webových stránok	43
Zoznam použitých archívnych dokumentov	44

Zoznam použitých obrázkov

Obrázok 1:List Karola Strohnera adresovaný ONV v Kremnici a odpoveď ONV	21
Obrázok 2:List Karola Strohnera adresovaný ONV v Kremnici a odpoveď ONV	22
Obrázok 3:List Karola Strohnera adresovaný ONV v Kremnici a odpoveď ONV	23
Obrázok 4:List Karola Strohnera adresovaný ONV v Kremnici a odpoveď ONV	24
Obrázok 5:List Karola Strohnera adresovaný ONV v Kremnici a odpoveď ONV	25
Obrázok 6:Eudmila Straková a VII. transport.....	26
Obrázok 7:Ján Olbricht a IX. transport	27
Obrázok 8:Júlia Rückschloss z Kunešova.....	28
Obrázok 9:Júlia Rückschloss z Kunešova.....	29
Obrázok 10:Obežník ONV pre vypracovovanie zoznamu na repatriáciu detí	30
Obrázok 11:Zoznam detí z Kremnice.....	31
Obrázok 12:Školník z Kunešova	32
Obrázok 13:Augustín Pittner-baník.....	33
Obrázok 14:Cecília Schwarzová-vdova z Krahúľ	34
Obrázok 15:Pristavenie vagónu ČSD.....	35
Obrázok 16:Obce spomínané pri odsune.....	36
Obrázok 17:Osudy nemeckých detí po evakuácii do Nemecka	36
<i>Obrázok 18:Starí Nemci v kremnickom okolí.....</i>	<i>37</i>
<i>Obrázok 19:Starý nemecký dom(Piargy)</i>	<i>37</i>
Obrázok 20:Svadba v Kunešove	38
Obrázok 21:Nemecká rodina v Kopernici.....	38
Obrázok 22:Pochod k sobášu(Piargy)	39
Obrázok 23: Stará nemecká stavba v Kunešove.....	39

24:Staré nemecké domy s tzv. "gánkom"(Lúčky)	40
Obrázok 25:Staré stavby nemecké(Kunešov)	40
Obrázok 26: Dolný Turček	41
Obrázok 27:Ľud v Blaufusse	41
Obrázok 28:Príslušník ZNB asistuje pri odsune(30.4.1946).....	42
Obrázok 29:Vstup do nováckeho tábora	42

Úvod

„V našej histórii sa stále nájde množstvo nevyjasnených udalostí, na ktoré história zrejme pravdivú odpoveď nedá. Čas je nezastaviteľný, aktéri dobových udalostí umierajú a ak ešte niekto žije, staroba sa postará o vymiznutie spomienok“¹

K písaniu tejto práce nás dovedol fakt, že v okolitých obciach okresu Žiar nad Hronom, nášho rodného mesta, bývala v minulosti veľmi početná nemecká menšina. Ako sem prišli? Aké vzťahy s nimi mali naši predkovia? Prečo tu už toľko karpatských Nemcov nie je? Tieto otázky nás z čistej kuriozity dovedli k tomu, aby sme napísali túto prácu. Touto prácou sme chceli čo najobjektívnejšie a čo najcitlivejšie sprostredkovať túto tému, aby sme ju chránili pred upadnutím do zabudnutia, keďže aj Thomas Jefferson povedal: *„Kúsoček pravdivej histórie je tak vzácna vec, že si ju musíme veľmi chrániť.“²*

Po období 2. svetovej vojny prítomnosť prevažne nemeckého obyvateľstva v jednotlivých lokalitách našej krajiny zostávala tabuizovaná. Stáročia ich prítomnosti, potom ako prišli na pozvanie uhorských kráľov, boli zabúdané alebo udalosti s ich činnosťou spojené spomínané len v nevyhnutných základných faktoch. Po roku 1989 sa častejšie začína v spoločenských diskusiách preberať téma osudov karpatských Nemcov, najmä ich osudy v poslednom období druhej svetovej vojny a bezprostrednom povojnovom období.

Pominulé desaťročia boli skôr vnímaní a spájaní s negatívnymi udalosťami 2. svetovej vojny a krutosťami páchanými nacistami. Zabúdalo sa na to, že po stáročia svojou zručnosťou, pracovitnosťou a umom pomáhali pri tvorbe hmotného, duchovného a kultúrneho dedičstva na Slovensku. Dejiny sú toho najlepším dôkazom, že neexistuje zlý a dobrý národ.

Národy tvoria ľudia konajúci dobro, bohužiaľ, aj zlo. Často zlo vyhráva zápas nad dobrom a spravodlivosťou, preto je našou povinnosťou nezabúdať na krutosti, poukazovať na nepravosti, aby boli mementom pre nasledujúce generácie.

Keď sme si prezerali témy k písaniu práce Eustory a orientačne si hľadali čo daná problematika skúma osudy karpatských Nemcov nás zaujali a začali sme pátrať po tom, kde zmizla

¹ŠEĎO, Ján: O masakri v Sklenom, v "Rovnej hore", sa dlhé roky muselo mlčať. In: <https://blog.sme.sk/sedo/politika/o-masakri-v-sklenom-v-rovnej-hore-sa-dlhe-roky-muselo-mlcat> [online]dostupné na: <https://blog.sme.sk/sedo/politika/o-masakri-v-sklenom-v-rovnej-hore-sa-dlhe-roky-muselo-mlcat?ref=sekciaabox> 11.6.2023 [cit. 1.4. 2024]

² <https://citaty-slavných.sk/citaty/37292-thomas-jefferson-kusocek-pravdivej-historie-je-tak-vzacna-vec-ze-s/>[cit. 3.4.2024]

jedna z historicky najpočetnejších menších na území bývalého Československa. Dalším motívom, ktorý nás vtiahol do tejto témy, bolo to, že môj brat ide maturovať z humanitných vied. Ja som si chcel vyskúšať ako sa píše takýto druh prác. Môj brat mal síce času pomenej, ale keď mal čas, snažil sa mi vždy pomôcť.

1. Teoretická časť

1.1. Ciele a metódy práce

V teoretickej časti sme vyhľadávali informácie z knižných a internetových zdrojov. Naším cieľom bolo čo najobjektívnejšie zhodnotiť kultúrny prínos karpatských Nemcov. Taktiež vysvetľujeme, aké boli príčiny príchodu nemeckých kolonistov na Slovensko, ich spolunažívanie so slovenským obyvateľstvom až po udalosti, ktoré priamo ovplyvnili odsun.

V praktickej časti našej práce sme sa zamerali na vyhľadávanie informácií vo fondoch kremnického archívu, aby sme dali číslam a faktom z toho obdobia aj ľudský rozmer. Na komplexné spracovanie problematiky odsunu nemeckej menšiny v regióne Hauerland by potrebovalo oveľa viac času a výrazne by presiahlo požadovaný rozsah práce. Zameriavali sme na realizáciu Benešových dekrétov a takzvané aplikovanie kolektívnej viny na nemeckú menšiny. Časové obdobie nášho záujmu boli hlavne roky 1946-1947.

Bezprostredne po vojne bola verejná mienka ovplyvnená revanšistickým postojom ku všetkému nemeckému na podklade negatívnych skúseností s nemeckým nacionalizmom a udalosťami 2. svetovej vojny. Neskôr sa prispôsobovanie si historických udalostí stalo nástrojom vlády jednej strany-KSČ. Pri interpretácii histórie sa nerešpektovali fakty a niektoré skutočnosti neboli aj zdokumentované, prípadne boli tendenčne pozmeňované. Z týchto dôvodov relevantných záznamov zachytávajúcich osudy karpatských Nemcov oproti historickej faktografickej literatúre venujúcej sa iným témam z obdobia rokov 1945- 1950 je málo.

Od konca 2. svetovej vojny uplynulo 79 rokov. Ľudí, ktorý zažili dané obdobie a racionálne si uvedomovali vtedajšie udalosti je minimálne množstvo. Údaje k práci sme čerpali z zo záznamov uložených v štátnom archíve v Kremnici. Podľa zistení zo záznamov odsuny boli riadené Povereníctvom vnútra.

Okresné úrady vypracovávali štatistiky počtu osôb nemeckej národnosti a neskôr ich menné zoznamy. Na základe kolektívnej viny podľa zoznamom boli Nemci odvážaní do pracovných táborov v Novákoch a Petržalke- Kopčanoch.

1.2. Definícia pojmu Karpatskí Nemci

Karpatskí Nemci (nemecky Karpatendeutsche) je pomenovanie národnostnej menšiny nemecky hovoriaceho obyvateľstva na území Slovenska a Ukrajiny. Pojem zaviedol začiatkom 20.

storočia rakúsky historik a etnológ Reimund Friedrich Keindl, ktorý sa zaoberal dejinami Nemcov v Uhorsku. Toto označenie ich odlišuje od ostatných Nemcov žijúcich na zvyšnom území Uhorska.³

1.3. Vymedzenie regiónu Hauerland a príchod karpatských Nemcov

„Karpatskí Nemci ako časť uhorských Nemcov sa usídlili prevažne v 12. a 14. storočí v troch oblastiach Slovenska a to: Bratislava a okolie, na strednom Slovensku a na Spiši. V oblasti stredného Slovenska išlo hlavne o saskú kolonizáciu (Sachsenzug) banských miest. Pojmom Hauerland sa označujú stredoslovenské nemecké jazy

kové ostrovy s centrami Nitrianske Pravno (Deutsch Proben), Handlová (Krickerhau), Kremnica (Kremnitz) a rozptýlenejšou oblasťou v okolí obcí Veľké Pole (Hochwies) a Píla (Paulisch). Patrili sem aj obce: Horná Štubňa (Oberstuben), Sklené (Glaserhau), Kremnické Bane (Johannesberg), Kunešov (Kuneschhau), Krahule (Blaufuss), Dolná Ves (Schwabendorf), Kopernica (Deuschlitta), Janova Lehota (Draxlerhau). Koncovka -hau – prítomná v názvoch, niektorých obcí znamená, že boli založené po vyklčovaní lesov.“⁴

V čase najväčšej nemeckej kolonizácie v stredoveku sa počet Nemcov na Slovensku odhadoval približne na 200 000-250 000. Včleňovaním do slovenského prostredia a silnejúcou maďarizáciou na prelome 19. a 20. storočia bola väčšia časť nemeckých stredných vrstiev a inteligencie pomadžarčená. A tak ich počet ustavične klesal. Podľa štatistík z 20. storočia v predvojnovom období v rokoch 1910 až 1930 žilo na Slovensku 198 755 až 148 214 Nemcov. Od septembra 1944 do mája 1945 bolo zo Slovenska evakuovaných približne 120 000 osôb nemeckej národnosti. K ďalšiemu násilnému vysídleniu približne 32 000 Nemcov dochádza v nasledujúcom období do roku 1947 na základe dohôd v Postupime a Benešových dekrétov. Väčšina z nich sa už do svojich domovov nevrátila. Ich novým domovinou sa stalo hlavne Nemecko a Rakúsko. Po vojne v roku 1950 sa k nemeckej menšine hlásilo 4794 obyvateľov. Podľa reálnych odhadov samotných príslušníkov nemeckej menšiny to bolo viac ako 20 000. Len perzekúcie v nasledujúcom období boli príčinou toho, že sa k svojmu pôvodu neprihlásili. Tento počet obyvateľov nemeckej národnostnej menšiny postupne klesal až do roku 1980 kde sa k nej hlásilo 2918 osôb. K nárastu osôb hlásajúcich sa k nemeckej národnosti dochádza až po roku 1991. V roku 2001 sa k nej hlásilo 5407 osôb.^{5 6}

³ Wikipédia, Hauerland, dostupné na: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Hauerland>

³ Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru, dostupné na: <https://www.ludovakultura.sk/en/polozka-encyklopedie/nemci-na-slovensku/>

⁵ Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru, dostupné na: <https://www.ludovakultura.sk/en/polozka-encyklopedie/nemci-na-slovensku/>

⁶ SME.sk, z 15.1. 2003, dostupné na: <https://www.sme.sk/c/784762/karpatski-nemci-boli-pre-slovensko-prinosom.html>

1.4. Historicko-geograficko-hospodárske pozadie príchodu Nemcov na územie dnešného Slovenska.

Geografická poloha Slovenska v strede Európy ho oddávna predurčovala k tomu, aby bolo miestom stretávania a prelínania rozličných etnických spoločností a rôznych kultúr. Ich spolunažívaním v rovnakom priestore dochádzalo k ich vzájomnému ovplyvňovaniu, čo viedlo k vytváraniu spoločných kultúrnych a materiálnych hodnôt.⁷

Nemecké etnikum patrí do spoločenstva germánskych národov, ktoré na prelome letopočtov až po 5 storočie n.l. osídľovali aj územie dnešného Slovenska.

Manželský zväzok uhorského kráľa Štefana I. s bavorskou princeznou Gizelou napomohol k upevňovaniu formujúceho Uhorského kráľovstva. Poslami sú na územie Uhorska povolávaní Nemci, ktorí sem prichádzajú ako „hostes“- hostia.⁸

Osídľovanie Horného Uhorska, terajšieho Slovenska, nemeckým obyvateľstvom nastalo až po tatárskych vpádoch 1241-1242, ktoré mali na populáciu v Uhorsku ničivý dopad. Išlo o do osídľovanie vyľudnených oblastí. Do krajiny boli povolávaní roľníci, baníci, remeselníci, obchodníci, rytieri a duchovní. Usadzovali sa v okolí Bratislavy, Trnavy, Banskej Štiavnice, Hornej Nitry. Povolávanie nemeckých kolonistov bolo najmä z hospodárskych dôvodov, ale aj obranných dôvodov a to pozvaním Sasov na zabezpečenie obrany spišských oblastí proti Poľsku.⁹

Začiatkom 13. storočia prichádzajú ďalší nemeckí kolonisti. Tento prúd kolonistov smeruje najmä na stredné Slovensko, kde vznikajú banské mestá Banská Štiavnica (Schemnitz), Banská Belá (Dilln), Kremnica (Kremnitz), Nová Baňa (Königsberg), Pukanec (Pukanz), Ľubietová (Libethen) a Banská Bystrica (Neusohl). V ich okolí vznikali dediny, ktoré zabezpečovali prísun dreva do baní. Mnohé z nich mali v názve „hau“ čo označuje kľčovaním vytvorenú umelú lesnú čistinu. Podľa toho bol vytvorený aj názov tejto oblasti Hauerland. Nemecké obyvateľstvo spolu so slovenským zohrávalo dôležitú úlohu pri vzniku a o rozvoji miest na území Horného Uhorska. Silná nemecká enkláva sa formovala v 12.-14. storočí aj na Spiši (Zips) v mestách Spišská Nová Ves, Levoča, Kežmarok.¹⁰

⁷ HORVÁTHOVÁ, Margaréta. Nemci na Slovensku: etnokultúrne tradície z aspektu osídlenia, remesiel a odievania. Dunajská Streda : Fórum inštitút pre výskum menšín, 2002. ISBN8080621527.

⁸ KÁRPÁTY, Peter. Karpatskí Nemci a nemecká otázka na Slovensku. 6, Prešov : ACTA FACULTATIS STUDIORUM HUMANITATIS ET NATURAE UNIVERSITATIS PREŠOVIENSIS, 2002.

⁹ HORVÁTHOVÁ, Margaréta. Nemci na Slovensku: etnokultúrne tradície z aspektu osídlenia, remesiel a odievania. Dunajská Streda : Fórum inštitút pre výskum menšín, 2002. ISBN8080621527.

¹⁰ KÁRPÁTY, Peter. Karpatskí Nemci a nemecká otázka na Slovensku. 6, Prešov : ACTA FACULTATIS STUDIORUM HUMANITATIS ET NATURAE UNIVERSITATIS PREŠOVIENSIS, 2002.

Nemeckí kolonisti prinášajú na územie Slovenska vyspelejšie formy poľnohospodárskej výroby, baníctva, obchodu, vyspelé gotické staviteľstvo a umelecké remeslá. V novozakladaných mestách uplatňujú vlastný právny systém - magdeburské a norimberské mestské právo.¹¹

V druhej polovici 16. storočia sa na Horehroní usadzovali drevorubači z alpských krajín. Medzi 16. a 17. storočím prichádzali zo Švajčiarska a Nemecka na západné Slovensko habáni. Dôvodom príchodu habánov bola stupňujúca protireformácia a náboženská perzekúcia v ich pôvodnej vlasti. V 18. storočí boli nemeckými kolonistami založené drevorubačské osady v oblasti Malých Karpatoch. Príchod nemeckých kolonistov zabezpečoval aj potrebné kvalifikované pracovné sily pre stredoveké banské mestá.

Od polovice 18. storočia prichádzali do oblasti Malých Karpát lesní robotníci z južnej časti Dolného Rakúska a časti Štajerska. Na prelome 18. a 19. storočia sa na Spiši usadilo niekoľko rodín z okolia Württembergu.¹²

Posledná vlna nemeckých kolonistov prekročila hranice v 19. storočí ako odborníci na pomoc uhorskému priemyslu a po 1920 roku učitelia do nemeckých škôl. Ďalším príčinami nemeckej kolonizácie boli politické dôvody. V posledných vlnách kolonizácie prichádzajú rakúski Nemci z južného Tirolska, ktoré po zmenách hraníc zapríčinených Versaillskej zmluvy stalo súčasťou Talianska. Potom ríšski Nemci v období Slovenského štátu ako poradcovia pre veci vojenské a politické.¹³

1.5. Po vzniku ČSR

Rozpad Rakúsko-Uhorska a vznik samostatného Československa v roku 1918 zapríčinili zmenu hraníc a na Slovensku nové geopolitické podmienky.

Slovensko bolo industriálne vyspelejšou časťou Uhorska a po vzniku Československa, prišlo o časť svojho trhu v južných oblastiach Uhorska. Ekonomické ťažkosti umocňovala konkurencia a dovoz výrobkov z Čiech. Hospodársky útlm zasiahol aj oblasti obývané nemeckou menšinou.

Novovzniknutá Československá republika medzinárodne garantovala základné práva národnostných menšín, čo zmenilo postavenie Nemcov na Slovensku. Postupne sa začal používať pojem karpatskí Nemci, ktorý presadzovala Karpatonemecká strana. Pomenovanie sa stalo dôležité pri vytváraní etnickej identity a spolupatričnosti Nemcov žijúcich na Slovensku.

¹¹ HORVÁTHOVÁ, Margaréta. Nemci na Slovensku: etnokultúrne tradície z aspektu osídlenia, remesiel a odievania. Dunajská Streda : Fórum inštitút pre výskum menšín, 2002. ISBN8080621527.

¹² Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru, dostupné na: <https://www.ludovakultura.sk/en/polozka-encyklopedie/nemci-na-slovensku/>

¹³ KÁRPÁTY, Peter. Karpatskí Nemci a nemecká otázka na Slovensku. 6, Prešov : ACTA FACULTATIS STUDIORUM HUMANITATIS ET NATURAE UNIVERSITATIS PREŠOVIENSIS, 2002.

1.6. Počas Slovenského štátu

Podpísaním Mníchovskej dohody v 30. septembra 1938 muselo Československo odstúpiť časť svojho územia v prospech Nemecka. Dňa 14.3.1939 bol vyhlásený samostatný Slovenský štát a nastala ďalšia zmena hraníc.¹⁴

Vznik Slovenskej republiky v roku 1939 neprívatili karpatskí Nemci s nadšením, lebo dúfali v pripojenie Slovenska k Nemecku. Z celkového počtu obyvateľov Slovenska 2 655 053 tvorili Slováci 85%, Nemcov bolo 128 000. Slovenská spoločnosť napriek stáročnému spolunažívaniu po marci 1939 mnohých Nemcov začala vnímať ako predstaviteľov reprezentujúcich cudzí poriadok.

V roku 1944 vypuknutie SNP a postup sovietskej armády na západ viedli Nemecko k rozhodnutiu spolu s ústupom nemeckej armády evakuovať zo Slovenska všetkých Nemcov žijúcich na tomto území. Dôvodom boli obavy, že sovietski vojaci sa budú mstiť na civilnom nemeckom obyvateľstve. V roku 1944 tak začal prvý pohyb nemeckého obyvateľstva, ktoré žilo vo východnej Európe.^{15 16}

V septembri 1944 až máji 1945 bolo zo Slovenska evakuovaných približne 120 000 osôb. K druhému násilnému vysídleniu Nemcov došlo na základe dekrétov prezidenta Eduarda Beneša a dohôd na Postupimskej konferencii 2.8.1945. Na konferencii išlo o politické rozhodnutie o vysídlení osôb nemeckej národnosti schválené v rámci dohody medzi USA, Spojeným kráľovstvom a ZSSR. Podľa tejto dohody do roku 1947 bolo odsunutých ďalších 32 000 osôb.^{17 18}

Československí politici využili povojnovú atmosféru naplnenú odporom voči Nemcom a ku všetkému nemeckému. Odsun Nemcov z územia Slovenska prebiehal na základe princípu spoločnej viny. Podľa prejavu prezidenta Eduarda Beneša 9.5.1945 v Bratislave stratili po vojne menšinové práva podľa starého systému po 1. svetovej vojne a väčšina Nemcov a Maďarov musela odísť z ČSR. Ešte tvrdšie postoje prezentoval v júni 1945 v Poprade popredný predstaviteľ KSČ Gustáv Husák vo svojom vyhlásení: „*Je potrebné vysťahovať všetkých Nemcov a Maďarov mimo tých, ktorí dokázateľne*

¹⁴Pred 81 rokmi vznikol Slovenský štát, poslanci vyhovelí ultimatívnej požiadavke Hitlera www.sita.sk. [online] <https://sita.sk/pred-81-rokmi-vznikol-slovensky-stat, poslanci-vyhovel-i-ultimativnej-poziadavke-hitlera> [Citované 28. 3. 2024.]

¹⁵FURMANÍK, Martin: Odsun Nemcov navždy pretvoril podobu strednej Európy, dostupné na: <https://historickarevue.sme.sk/c/22628060/odsun-nemcov-navzdy-pretvoril-podobu-strednej-europy.html>.

¹⁶Slovensko v rokoch 1938 – 1945. Múzeum SNP. [online] dostupné na: <http://www.muzeumsnp.sk/historia/slovensko-v-rokoch-1938-1945/>.

¹⁷Vysídlenie Nemcov z Česko-Slovenska. wikipedia.org, dostupné na: https://sk.wikipedia.org/wiki/Vys%C3%ADlenie_Nemcov_z_%C4%8Cesko-Slovenska.

¹⁸Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru, dostupné na: <https://www.ludovakultura.sk/en/polozka-encyklopedie/nemci-na-slovensku/>

prevádzali protifašistickú činnosť. Do tej doby však zriadiť pre nich koncentračný tábor a to najneskoršie do jedného mesiaca. Chcem vidieť nemecké koncentračné tábory a nie nemecké dediny.“¹⁹

Vysídlenie časti nemeckého obyvateľstva bolo v povojnovej situácii považované za legálne a preventívne riešene otázky menšiny, ktorá mohla byť aj naďalej zdrojom napätia.

Podkladom pre povojnové vysídlenie sa stali Dekréty prezidenta Eduarda Beneša. Ústavným dekrétom prezidenta republiky o úprave československého štátneho občianstva osôb nemeckej a maďarskej národnosti boli Nemci zbavení československého občianstva a stali sa tak na území Československa cudzincami, následne boli vyhnaní a ich majetok bol skonfiškovaný.²⁰

Prvé sústredňovacie tábory vznikli 3. apríla 1945 v Bratislave – Petržalke, 15. apríla v Grinave, 20. apríla v Kremnici, 22. apríla v Želiezovciach a Košiciach. V máji 1945 k nim pribudli ďalšie v Bratislave- Patrónke, Trebišove, Kežmarku, v júni 1945 v Handlovej, Huncovciach, Gbeloch, Gelnici, Košiciach, Krompachoch, Krupine, Matejovciach, Moldave nad Bodvou, Nižnom Medzeve, Smolníku, Starej Lubovni, Švedlári a vznikali ďalšie. Podľa hlásenia hlavného veliteľstva Národnej bezpečnosti z 15. júla 1945 bolo na Slovensku zriadených 25 zaisťovacích a 20 pracovných táborov. Na zriaďovanie táborov národná bezpečnosť a národné výbory využívali bývalé kasárne, kaštiele, nemecké školy, baraky stavebných firiem. K internácii Nemcov dochádzalo hneď po prechode frontu. Väčšina zariadení bola v dezolátnom stave s nevyhovujúcimi hygienickými pomermi, nedostatočne vybavené lôžkami na spanie. Najväčším problémom bolo zásobovanie potravinami. Spočiatku po zaistení žilo nemecké obyvateľstvo zo svojich zásob, ktoré si prinieslo do táborov. Na niektorých miestach vypomáhal so zásobovaním Červený kríž. Zlepšenie situácie nastalo, keď správu táborov dostalo do svojej kompetencie Povereníctvo vnútra, ktoré stanovilo prídely potravín na osobu a mesiac. Pre deti do šesť rokov to bolo 3000 g múky, 500 g tuku, 300 g požívatiny, 2000 g strukovín, 1000 g cukru, 10 000 g zemiakov a sedem litrov mlieka. Pre osoby nad šesť rokov 4775 g múky, 290 g tuku, 300 požívatiny, 2600 g strukovín, 1000 g cukru a 10 000 g zemiakov. V septembri 1945 poslal NV v Petržalke Predsedníctvu Slovenskej národnej rady vyhlásenie, v ktorom uvádza: „*Tábor je nedostatočne hygienicky vystrojený, čo zapríčiňuje hromadné infekčné onemocnenia. Nedostatok lekárskych síl a dezinfekčných prostriedkov zapríčiňuje rýchlo sa šíriacu epidémiu, ktorá sa neobmedzuje iba na tábor, ale zúri už i v obci. V poslednej dobe vyskytlo sa 92 smrtných prípadov, ktoré sú zapríčinené práve touto týfovou epidémiou. Nakoľko sa situácia zo dňa na deň horší a sú stále hlásené vždy nové prípady, žiadame odstrániť predovšetkým príčinu všetkého - koncentračný tábor.*“

¹⁹ Rok 1946: Začal sa odsun nemeckého obyvateľstva z územia Slovenska. www.vtedy.sk. [online] dostupné na: <https://www.vtedy.sk/nemecka-mensina-odsun-transporty>.

²⁰ Vysídlenie Nemcov z Česko-Slovenska. wikipedia.org. dostupné na: https://sk.wikipedia.org/wiki/Vys%C3%ADdlenie_Nemcov_z_%C4%8Cesko-Slovenska.

„V petržalskom tábore v tom období bolo sústredených 1637 osôb. Všetky internované osoby mali nariadenú pracovnú povinnosť. Do decembra 1945 pracovali bez nároku na finančnú odmenu a celý ich zárobok išiel do táborovej pokladne. Po pokyne Povereníctva vnútra zo 17. december 1945 mohla slobodným a bezdetným osobám zostať jedna tretina čistého zárobku, osobám s nezaopatrenými deťmi dve tretiny zárobku. 21. marca 1946 bola vydaná smernica k organizovanému odsunu Nemcov zo Slovenska. Prvý transport bol vypravený z Bratislavy 30. apríla 1946. Na základe princípu kolektívnej viny sa po 2. svetovej vojne začalo s ich vysídľovaním z územia Slovenska. Do konca októbra 1946 bolo zo Slovenska odsunutých 32 450 osôb. Po tomto termíne boli odsuny načas prerušené.“²¹

Po roku 1989 sa postavenie nemeckej národnostnej menšiny na Slovensku podstatne zmenilo. založený Karpatonemecký spolok na Slovensku so sídlom v Košiciach bol založený 27.8.1990 zaregistrovaním na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky. Ustanovujúce zhromaždenie sa konalo 30.9. 1990 v Medzeve. Ide o združenie obyvateľov Slovenskej republiky nemeckej národnosti, nemeckého pôvodu alebo nemeckým materinským jazykom, ako aj sympatizantov nemeckej menšiny a kultúry na Slovensku. Členstvo v spolku je dobrovoľné. Nadväzuje na vyše 800 ročnú históriu nemeckého osídlenia na Slovensku na všetky humanistické a demokratické tradície kultúrneho, historického a kresťanského dedičstva predkov karpatských Nemcov. Cieľom spolku je podpora kultúry a upevňovanie identity nemeckej menšiny na Slovensku. Ďalej rozvíjanie tolerancie a dobrého spoluzitia so všetkými občanmi Slovenska bez ohľadu na národnosť alebo vierovyznanie. Podporuje nemecký jazyk ako materinský, menšinový a cudzí jazyk. Od roku 1997 v rámci spolku pracuje aj záujmová skupina mládeže. Je zameraná na pozdvihnutie a podpora aktivít mládeže nemeckej národnosti a nemeckého pôvodu. Podľa toho, že nemecká menšina žije aj dnes v jej historických sídlach odzrkadľuje sa to v organizačnej sklade spolku. Spolok má okolo 4500 členov v 32 miestnych skupinách. Skupiny sú podľa historickej a teritoriálnej príslušnosti zjednotené v 5 regiónoch: Bratislava, Hauerland, Horný Spiš, Dolný Spiš, Bodwatal. Stretnutia spolkov sa uskutočňujú v Domoch stretávania v jednotlivých regiónoch, ktoré boli nadobudnuté v rámci podporných opatrení Spolkovej republiky Nemecko pre karpatských Nemcov na Slovensku. V spolkoch je veľa speváckych a tanečných skupín prezentujúcich nemecké kultúrne dedičstvo a ľudové tradície. Spolok vydáva mesačne vlastný časopis v nemeckom jazyku Karpatenblatt, ktorý informuje o činnosti a živote jednotlivých regionálnych skupín spolku. Karpatenblatt je online portál a tlačенý časopis. Súčasťou časopisu je štvorstranová príloha Jugendblatt. Jeho vydávanie má nedoceneniteľný význam pre malú po celej krajine roztrúsenú nemeckú menšinu. Karpastkí Nemci majú aj vlastný erb. Pozostáva z erbov miest

²¹ Rok 1946: Začal sa odsun nemeckého obyvateľstva z územia Slovenska. www.vtedy.sk. [online] dostupné na: <https://www.vtedy.sk/nemecka-mensina-odsun-transporty>.

symbolizujúcich tri oblasti osídlené Nemcami- Bratislava, Kežmarok, Kremnica a slovenského trojkriža na návrší.²²

Múzeum karpatských Nemcov vzniklo 1.1.1997. Zameriava sa na čo najobjektívnejšie spracovanie dejín, zhromažďovanie, ochranu, odborné spracovanie a prezentáciu dokladov hmotnej a duchovnej kultúry karpatských Nemcov. V jeho expozíciách je vyše 6500 zbierkových predmetov a dokumentov so vzťahom ku kultúre a dejinám nemeckej menšiny na Slovensku. Múzeum je súčasťou Slovenského národného múzea, sídli v Bratislave. Expozitúry má aj v Nitrianskom Pravne a Handlovej.²³

V apríli 2020 spustil Karpatenblatt podcast Karpatenfunk s príbehmi, spomienkami, rozhovormi a rozprávkami v nemeckom nárečí.

Okrem týchto aktivít na Slovensku funguje aj Karpatonemecká asociácia. Ide o nadáciu podporujúcu malých a stredných podnikateľov v Nemcami osídlených oblastiach. Účelom finančnej pomoci je zachovanie tradičných remesiel a služieb na Slovensku.²⁴

²² Karpatendeutscher Verein-Karpatonemecký spolok. karpatenblatt.sk. [Online] dostupné na:<https://karpatenblatt.sk/karpatendeutscher-verein/>.

²³ SNM – Múzeum kultúry karpatských Nemcov. www.snm.sk. [Online] dostupné na: <https://www.snm.sk/muzea-snm/muzeum-kultury-karpatskych-nemcov/dom-karpatskonemeckeho-spolku-v-handlovej/o-muzeu#menu>.

²⁴ Karpatendeutscher Verein-Karpatonemecký spolok. karpatenblatt.sk. [Online] dostupné na:<https://karpatenblatt.sk/karpatendeutscher-verein/>.

2. Praktická časť

1.7. Mapa a sumarizácia nemeckých obcí

Do nášho skúmaného regiónu spadajú obce: Janova Lehota(Draxlerhau), Sklené(Glasserhau), Kunešov(Kuneschau), Kopernica, Lúčky, Kremnica, Kremnické Bane(Piargy), Horný a Dolný Turček(Ober, Untere Turz), Krahule(Blaufuss). (vid'. obr.)

1.8. Benešove dekréty a spojitost' s odsunom

V období exilu, od 1940 do 1945 roku, československá vláda vydávala právne normy známe ako Benešove dekréty. Časť z nich upravovala aj postavenie nemeckej menšiny. Rozhodujúcim krokom pre odsun nemeckej menšiny za hranice ČSR bol dekrét prezidenta republiky č. 33 z 2.8.1945. Nemci ním strácali československé štátne občianstvo. Stratou občianskych výhod nemali na nič právo a boli nútení odísť za hranice. Za hranice nemuseli byť odsunuté osoby, ktoré z politických či rasových dôvodov boli väznené v koncentračných táboroch, väznené pre vernosť republike a lojalitu k slovenskému národu. Odsun za hranice sa netýkal ani Nemcov aktívne sa zúčastňujúcich v boji proti nacizmu. Slúžiacich v československých a spojeneckých jednotkách. Vyhostení za hranice neboli ani Nemci, ktorí sa v čase ohrozenia republiky úradne prihlásili za Čechov a Slovákov.

Politickým podkladom odsunu nemeckého obyvateľstva za hranice bola Postupimská dohoda víťazných mocností. Predtým ako museli opustiť republiku mali určenú pracovnú povinnosť na odstraňovaní škôd spôsobených vojnou a obnovu hospodárstva. Neuposlušnosť sa trestala väzením. Pred deportáciou mimo hraníc ČSR im bol skonfiškovaný všetok hnutel'ný a nehnuteľný majetok a to súkromný aj verejný.²⁵

1.9. Transport a okolnosti odsunu

Nemecká menšina z Kremnice a okolia bola presúvaná do sústred'ovacieho tábora v Novákoch. Najčastejšie spomínané čísla transportov ktorými boli odsúvaní boli transport číslo VIII.(30.7.1946) a transport číslo IX. (6.8.1946). Zo železničnej stanice v Kremnici boli odsúvaní krytými nákladnými vagónmi. Pre pristavenie vagónov pre odsun posielalo ONV žiadosť na Dopravný úrad ČSD v Kremnici a mal následné znenie:

²⁵ Právna analýza dekrétov prezidenta Edvarda Beneša, geni.sk, dostupné na: <https://www.geni.sk/pravna-analyza-dekretov-prezidenta-edvarda-benesa/>

Prosím o pristavenie jedného krytého vozňa na odsun Nemcov z okresu Kremnica z Kremnice do Novák. Vozň pristavte podľa možností ihneď. (17.8.1946)²⁶

Hore uvedeným dokumentom sme zistili, že transportov do Novák bolo viac a pokračovali aj v neskoršej časti augusta 1946, bohužiaľ, dokumenty k neskorším odsunom sa nám nepodarilo nájsť.

Odsúvaní za hranice si mohli odnieť minimálne 50, maximálne 80 kg hnuiteľného majetku. Odo dňa odsunu odsúvaní strácali akýkoľvek nárok na prídelové lístky na potraviny a predmety denných potrieb. Taktiež si museli so sebou zobrať potraviny na dobu 7 dní. Ak príkazu neuposlúchli, boli odsunutí príslušníkmi Zboru národnej bezpečnosti.

Z toho druhu nariadenia sme vybrali jeden ako vzor. Citujem:

Pán Venzel Ignác

V Kopernici

Podľa prez. dekr. 38/45 a podľa rozhodnutia okresnej komisie zriadenej podľa nár. Povereníctve vnútra č. 37/95-I/1946 zo dňa 17.juna 1946 boli Ste ako príslušník nemeckej národnosti určený "na odsun do Nemecka. S vami budú odsunutí všetci členovia Vašej rodiny, ktorí podľa smerníc o odsune Nemcov, odsunu podliehajú.

Na základe tohto ju. rozhodnutia nariaďujem Vám, aby ste sa dňa 31.augusta 1946 ráno o 8.00 hod. dostavili na shromaždište v budove kina " Partizán " v Kremnici.

Dľa platných predpisov má.právo každá odsunutá osoba so sebou vziať najmenej 50 kg, najviac však 80 kg hnuiteľnosti.

Dnom 31.augusta 1946 strácate nárok na akýkoľvek odber potravín a predmetov denných potrieb.

Máte si so zobrať pre seba a príslušníkov Vašej rodiny potraviny na dobu 7 dni.

Ak tomuto príkazu nevyhoviete, budete pomocou NB prinútení k tomuto odsunu ako zbeh a budete dodatný do zaisťovacej väzby odkiaľ budete vystáňovaný bez výhod vzatia si hnuiteľností so sebou.

Toto rozhodnutie je konečné a proti nemu niet opravného prostriedku. Akékoľvek intervencie v tejto záležitosti sú prísne zakázané a neprípustné.

O tom sa upovedomujú:

1./Venzel Ignác, Kopernica

2./Oddelenie pozemkovej reformy pri ONV v Kremnici.

3./Stanica NB v Kremnici,

4./Miestny národný výbor v Kopernici.

Kremnica dňa 26.augusta 1946. ²⁷

²⁶ Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica, ČSA 951/82,96701 Kremnica, archívny fond ONV v Kremnici, číslo škatule 61, číslo spisu 17322

²⁷ Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica, ČSA 951/82,96701 Kremnica, archívny fond ONV v Kremnici, číslo škatule 61, číslo spisu 17252

1.10. Výnimky z odsunu

Podľa skúmania politickej spoľahlivosti boli zaradení do skupín k odsunu alebo získali osvedčenie o dočasnom štátnom občianstve a bolo im umožnené zostať na území Československej republiky. Od odsunu boli oslobodení aj Nemci židovského pôvodu, Nemci žijúci v zmiešaných manželstvách, osoby aktívne v protifašistickom odboji alebo tie, ktoré sa snažili politicky neangažovať v nacionálne socialistických stranách. Z celkového počtu nepodliehali odsunu Nemci-špecialisti, ktorí boli komisiou Povereníctva priemyslu a obchodu uznaní ako potrební pre priemysel a bane, ich rodinní príslušníci.

1.10.1. Nemci žijúci v zmiešaných manželstvách

Keďže občania nemeckej národnosti mali byť odsunutí aj s ich rodinnými príslušníkmi ich rodín, v zmiešaných manželských zväzkoch by to znamenalo aj odsunutie občanov inej národnostnej príslušnosti.

1.10.2. Nemeckí inžinieri a špecialisti, pracovná sila dôležitá pre fungovanie infraštruktúry a inštitúcií

V tomto prípade uvedieme príklad Augustína Pittnera, baník bývajúci v Lúčkach, ktorý na základe uznesenia Sboru povereníkov o nemeckých baníkoch čís. 13862/1946 zo dňa 24.9. 1946 nepodliehal odsunu. Potvrdenie sa sťahovalo aj na jeho manželku Annu.²⁸

V druhom prípade uvádzame Viliama Pirschinga, školníka zo Štátnej ľudovej školy v Kunešove. List bol zaslaný riaditeľstvom Štátnej ľudovej školy v Kunešove 17.3.1946 na MNV Kunešov. Dôvodom ponechania bolo to, že nikto iný z dediny nemohol byť zamestnaný v škole, lebo väčšina spoľahlivých občanov už bola zamestnaná v baniach.²⁹

1.10.3. Neodsunutí kvôli zdravotnému stavu a veku

V tomto prípade uvádzame v dobe odsunu 65-ročnú Júliu Rückschlossovú z Kunešova. Pri sčítaní ľudu z rokov 1930, 1938 a 1940 sa síce hlásila k národnosti nemeckej, ale nebola organizovaná v žiadnej nemeckej politickej strane a ani spolku. Ovdovela v roku 1914 a jej deti navštevovali školu

²⁸ Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica, ČSA 951/82,96701 Kremnica, archívny fond ONV v Kremnici, číslo škatule 99, číslo spisu 13968

²⁹ Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica, ČSA 951/82,96701 Kremnica, archívny fond ONV v Kremnici, číslo škatule 76, číslo 61/1947

s nemeckým vyučovacím jazykom, keďže v Kunešove žiadne iné ani neboli. Jej dcéry prekročili hranice tak, že boli evakuované pri prechode fronty ako nemecky hovoriace obyvateľstvo do Nemecka.³⁰

1.10.4. Osoby aktívne v protifašistickom odboji alebo s antifašistickým politickým názorom

Aj niektorí príslušníci nemeckej menšiny mali antifašistické zmýšľanie. Ako príklad tak uvádzame rodinu vdovy Cecílie Schwarzovej z Krahúľ, ktorej manžel bol odporcom fašizmu. Kvôli tejto okolnosti ho odvolali počas vojny aj z funkcie. Citujeme:

„Súčasne úctivé oznamujem, že vo výkaze za obec Krahule je v pozvánke uvedené, že a základe prevedeného šetrenia sa vrele doporučuje, aby rodine vd. Cecílie Schwarzovej tj. jej a jej deťom, bolo dodatočne láskave vydané potvrdenie, že nepodliehajú odsunu a aby táto rodina nebola odsunutá. Táto okolnosť na odôvodňuje tým, že je to jedna z tých málo rodín, ktorá sa ničím neprevinila, ba čo viac nebohý manžel menovanej bol výslovným odporcom nacizmu a fašizmu, čo dokazuje i tá okolnosť, že nebohý manžel menovanej bol za prvej ČSR starostom obce a čiste pre tú okolnosť, že bol odporcom nacizmu a fašizmu, bol funkciou starostu zbavený.

Dovoľujem si uctive poznamenať, že je obecne známe, že rodina táto je jedna z najporiadnejších v obci Krahule s keď niekto, tak v prvom rade táto rodina si plne zasluhuje, aby bola s odsunu vyňatá a tu ponechaná.“³¹

1.11. Príklady odsunutých ľudí

V tejto časti sa dostávame k príbehom ľudí, ktorých osudy skončili tak, že splňali podmienky a boli odsunutí do Nemecka. Tu uvádzame príklad pani Ľudmily Strnákovej, ktorá bola odsunutá 8. transportom 30.7.z Novák do Nemecka a rozhodnutie o vylúčení z odsunu jej bolo vystavené až po tom, ako bola odsunutá do Nemecka teda 5. septembra 1946.³²

V druhom prípade uvádzam príklad Jána Olbrichta, ktorému bola vydaná priepustka z tábora neskoro. Bol odsunutý 9. transportom z Novák do Nemecka(6.8.1946) a z tábora ho chceli prepustiť v októbri 1946. Citujem:

³⁰ Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica, ČSA 951/82,96701 Kremnica, archívny fond ONV v Kremnici, číslo škatule 76, číslo spisu 1148

³¹ Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica, ČSA 951/82,96701 Kremnica, archívny fond ONV v Kremnici, číslo škatule 76, číslo spisu 1334

³² Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica, ČSA 951/82,96701 Kremnica, archívny fond ONV v Kremnici, číslo škatule 61, číslo spisu 17252

Nováky, 14. október 1946

Oznamujem, že Ján Olbricht nemôže byť prepustený z tunajšieho pracovného útvaru, nakoľko tento bol 6.8.1946 odsunutý do Nemecka IX. transportom. ³³

Ďalší príbeh, ktorý uvádzame je osud Karola Strohnera a jeho rodiny.

Slávny Okresný národný výbor v Kremnici,

Podpísaný Karol Strohner býv. kancelársky oficiant okres. úradu v Kremnici, obyvateľ Kremnice, t.č. v sústred. tábore v Novákoch úctive prosím slávny ONV o rozhodnutie vylúčenia z odsunu a o povolenie návratu do svojho domova pre mňa a moju rodinu to pre manželku a syna Juraja. Súčasne prosím láskave o zamestnanie dľa možnosti v keramickej továrni v Kremnici ako vyučený v tomto odbore.

Svoju žiadosť si dovoľujem si oddôvodniť tým, že nie je mojou vinou, že moja materinská reč bola nemecká a dľa toho bol som pri sčítaní ľudu r. 1940 zavedený ako Nemeck bez toho, žeby som bol vedel akú národnosť zapísali; nevedel som preto, lebo sčítacím komisárom som sa stretol na ceste, chystal sa ísť ku mne do bytu (bolo vtedy veľmi špatné počasie, fujavica) a opýtal sa sčítací komisár, že akú národnosť má zapísať, nuž povedal som mu, že lepšie znám slovenský než nemecký a tak aby napísal slovenskú národnosť alebo akú už si myslí nech zapíše. Presvedčiť som sa nebol, že akú národnosť zapísal, lebo nevidel som v tom nič vážneho alebo žeby som v tom videl raz politického významu. Politikou som sa nikdy nezaoberal, lebo ma nezaujímala. Pri sčítaní ľudu v roku 1930 a 1938 som so sčítacím komisárom ani nebol, lebo keď bol popis tak v jednom prípade bol som na návšteve a keď som prišiel domov tak mne moja neb. matka hovorila len toľko, že chodili popisovať, bolo sčítanie ľudu a sčítací komisár nečo zapísal a hovoril matke váš syn dobre hovorí po slovensky. Moja neb. matka sa komisára nepýtala akú národnosť zapísal, lebo v tom čase už bola dosť stará a srdečne chorá, mala inú starosť. Do dnes neviem akú národnosť zapísali.

Počas konania služby na okresnom úrade som vystupoval slovensky a nie nemecký, vo verejnom živote som tiež len slovenský vystupoval a nie nemecký, vo verejnom živote som tiež len slovenský vystupoval. Na schôdzkach, pochodov a slávnostiach som sa takmer vôbec nezúčastnil z mojej vôle, lebo ma to nezaujímalo. Na slávnosť som len vtedy išiel keď som musel ísť ako štátny zamestnanec, lebo však musel som si hájiť existenciu a vyššiemu príkazu zadostučiniť. Funkcionárom som ani len tým najmenším nebol, žiadnú vojenskú službu som nekonal, veď so zbraňou zachádzať neviem a ani ma to nezaujímalo. Medzi Slovákami som vyriadol a tak mám súcit so Slovákom. Ja som sa v každom čase tak aj v nekritičejšom čase čestne zachoval voči každému Slovákovi a Čechovi, bol som im na pomoci i s mojou rodinou, pomáhali sme čím sme mohli, lebo videli sme v každom človeka, priateľa a spoluobčana. Za býv. ČSR som štátnu službu dostal pomocou dobroprajných Slovákov a Čechov. Za býv. ČSR bol som členom robotníckej telocvičnej jednoty, ktorá bola súčasťou soc. demokratickej strany, hoci boli spolky nemecké v ktorých som nebol členom. Za národného povstania v t. 1944 som strval na svojom služobnom mieste, bol som preverený pre ďalšiu službu, ktorú som statočne konal ako aj pred tým.

³³ Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica, ČSA 951/82,96701 Kremnica, archívny fond ONV v Kremnici, číslo škatule 61, číslo spisu 17252

Moja manželka je rodom Slováčka čo jej rodinné spisy dokazujú, bola členkou iba len v československom červenom križi a to ako dobrovoľná sestra. Naša rodinná obcovacia reč je slovenská. Dieťa naše je v rodnej matrike zavedené ako národnosť slovenská.

Dovoľujem si pripomenúť to, že jestli volakdo bol mne i mojej manželke nepravým, tak je to len osobný záujem, však niet na svete človeka, ktorý by bol stopercentne obľúbený. Prosím úctive, dľa mojho statočného zachovávanía sa voči národu slovenskému a štátu, nezaslúžil som si ja i moja manželka takýto osud.

Opakujúc prosím láskave slávny Okresný národný výbor v priaznivé vybavenie mojej žiadosti.

Nováky, dňa 17.I.1947.

S úplnou úctou:

Karol Strohner.

Odpoveď ONV:

Odpoveď ONV v Kremnici:

Predmet: Karol Strohner; býv. kanc. oficiál, súst. táb. Nováky; Žiadosť o vylúčenie z odsunu.

Karol Strohner, býv. kanc. oficiál, súst. táb. Nováky

Vašej žiadosti zo dňa 17.I.1947 tun. ONV nemôže vyhovieť nakoľko v nej nijakú takúto okolnosť, ktorá by vylučovala vás a vašu manželku z odsunu.

Vý i vaša manželka hlásili ste sa vždy k národnosti nemeckej, po antiľašistickej činnosti nieto u Vás ani stopy-že naopak boli ste organizovaný v DP. Že ste za národného povstania zostali na úrade nie je nijakou zásluhou, lebo keď prišli opäť Nemci po čiastočnom potlačení povstania i vtedy ste opäť zostali na úrade.

Keď tvrdíte, že vaša manželka je rodom Slovenka, potom je tým smutnejšie, že po zvýšeného ohrozenia ČSR v r. 1938 hlásili ste sa k nár. nemeckej a k nemeckej národnosti sa hlásila aj v r. 1940. Že vás syn bol vami v r. 1946 prihlásený k nár. slovenskej (v rodnej matrike) nie je absolútne nijaká zásluha, lebo Nemci boli už v vtedy porazení a k národnosti nemeckej ste sa ho prihlásiť báli a keď ste ho prihlásili k nár. slovenskej tak ste to spravili iba z vypočítavosti a zo strachu, keby sa bol narodil v r. 1941 neboli by ste ho prihlásili k národnosti slovenskej ako člen DP.

Okrem toho vo svojej žiadosti ste ešte i drzý, keď svoj odsun pokladáte za osobnú vec snád' toho, kto odsun prevádza. Uvedomte si, že ako Nemec odsunu podliehate. Ak si myslíte, že ONV v Kremnici odsunul Vás neprávom, obráťte sa na výberovú komisiu pri Pov. Vnútra, ktoré rozhoduje s konečnom platnosťou.

31. JAN. 1947

O ďalšom osude rodiny Strohnerovcov sme, bohužiaľ, nenašli ďalšie záznamy.³⁴

1.12. Repatriácia nemeckých detí evakuovaných pred frontom nemeckou armádou

Ku koncu 2. svetovej vojny evakuovala nemecká armáda deti nemeckej národnosti do Nemecka. 17. februára 1947 rozposlal ONV v Kremnici list, v ktorom žiada súpis detí rodičov ktorí neboli odsunutí, ale ich deti sa nachádzali evakuované v Nemecku. Mal nasledovné znenie:

Repatriácia nemeckých detí úprava.

Všetkým úradom MNV v okrese Kremnica

Ihned' vyzvite nem. obyvateľov Vášho obvodu, ktorí sú akýmkoľvek spôsobom vylúčení a odsunu, aby oznámili Vášmu úradu maloleté deti, ktoré musely evakuovať z miesta svojho bydliska za hranicu ČSR. Zdôrazňujem-týka sa to len maloletých detí rodičov, ktorí nepodliehajú odsunu a sú nem, národnosti.

Ak sa vyskytnú vo Vašom obvode kladné prípady vyhotovte zoznam týchto detí. Zoznam nech obsahuje tieto rubriky 1./ bež. číslo, 2./ meno a priezvisko, 3./ dáta a miesto narodenia, 4./ bydlisko pred evakuáciou, 5./ mená rodičov, 6. dôvod vylúčenia rodičov z odsunu, 7./ poznámka. Zoznamy vyhotovte trojmo a predložte tun. ONV najneskoršie do 15. marca 1947 na čo nem. obyv. svojho obvodu zvlášť upozornite po tomto termíne už nikoho nezapisujte

Podat' treba i negatívne správy.

V Kremnici dňa 17. februára 1947.³⁵

Ako príklad tu uvádzame takýto zoznam z Kremnice:³⁶

³⁴ Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica, ČSA 951/82, 967 01 Kremnica archívny fond ONV v Kremnici, číslo škatule 76, číslo spisu 13314

³⁵ Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica, ČSA 951/82,96701 Kremnica, archívny fond ONV v Kremnici, číslo jedn. 1916/1947

³⁶ Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica, ČSA 951/82,96701 Kremnic, archívny fond ONV v Kremnici, číslo škatule 76

<i>Meno a priezvisko</i>	<i>Miesto a dátum narodenia</i>	<i>Bydlisko pred odsunom</i>	<i>Rodičia</i>	<i>Dôvod vylúčenia z odsunu</i>	<i>Poznámka. Terajšia adresa dieťaťa</i>
<i>Karol Rückschloss</i>	19.X.1935, Kremnica	Kremnica 293	Karol Rückschloss a Mária rod. Burianová	Matka národnosti slovenskej, syn zapojený do povstania, Otec v.r. 1938 hlasený za Slováka	St. Raphselshaus, Dormagen b. Köln German- Britische Zone Deutschland Zone Deutschland Nord Rheinprovinz
<i>Ladislav Kormöci</i>	9.VI.1932, Kremnica	Kremnica 444	Ferdinand Kormoci a Margita rod. Necpálová	Matka národnosti slovenskej (mieš. manž.)	Armih Köhler 15 Bielen b/ Nordhausen Provinz Sachsen Hosenbein 126 Deutschland, Russische Zone
<i>Július Poliček</i>	16.X.1936, Očová	Kremnica 743	Štefan Poliček a Mária rod.Borošová	Na základe výmeru Pov. Vnútra č. 7777/2- V/2-45	Hedviga Weiss, Parechnitz 191 Kreiss Trautenhau Sudeten
<i>Anton Patsch</i>	28.XII.1932, Kunešov	Kremnica č.p. nevie udať	neb. Jozef Patsch a Alžbeta rod. Prokein	Osvedčenie o št. obč. podľa vz. B. 4178	Darmagen b/ Köln /22a/ St. Raphaelshaus, Nord- Rheinprovinz Britische Zone

V mapovej prílohe potom prikladáme mapku, v ktorej sme zakreslili miesto evakuácie za hranicami ČSR. (vid'. Obrázok 17: *Osudy nemeckých detí po evakuácii do Nemecka*)

Záver

Po vzniku 1. Československej republiky sa začínali šíriť nové ideológie, ktoré prinášali skôr nepokoje a narušenie dovtedajších foriem života, ktoré dovtedy boli silne ovplyvňované najmä náboženskými a každoročne sa opakujúcimi cyklami cirkevných sviatkov a udalostí. Od 30- tých rokov sa čoraz silnejšie presadzoval nacionalizmus prerastajúci do fašizmu a nacizmu. Veľká časť obyvateľov sa však do politických aktivít nezapájala a snažila sa žiť svoj bežný každodenný život, zabezpečovať si ako najlepšie bolo možné svoje materiálne podmienky pre živobytie. Spôsobom života sa neodlišovali od ostatných obyvateľov a jazyk, ktorým hovorili vo svojom prostredí nehral žiadnu rolu. Ľudia boli silne citovo naviazaní na svoju rodnú obec a boli lojálnymi obyvateľmi krajiny v ktorej žili. Mali tu svoju vlasť, tu sa mnohé generácie z nich narodili a až do 30-tich rokov minulého storočia si svoje „nemectvo“ ani veľmi neuvedomovali.

Veľa z nich si však pamätalo príkoria z obdobia 1. svetovej vojny, čo vojnové besnenie pre obyčajných ľudí prinášalo. Snažili sa preto skôr skloniť hlavu a nevynikať, aby len mohli s určitou ľudskosťou túto krutú dobu prežiť.

Slovenská národná rada 12. februára 1991 prijala vyhlásenie k odsunu slovenských Nemcov na základe princípu kolektívnej viny. V jeho záverečnej časti sa uvádza:

„Prešlo takmer polstoročie, mnohé rany preboleli, zrodili sa nové generácie v nových podmienkach.

My, predstavitelia slobodného demokratického Slovenska, chceme vstúpiť do spoločenstva národov s čistými účtami. Odsudzujeme princíp kolektívnej viny, nech by sa zdôvodňoval akýmkoľvek

argumentmi. Uvedomujeme si, že evakuáciou a následným vyhnaním nemeckých spoluobčanov Slovensko stratilo etnickú skupinu, ktorá po stáročia tvorila súčasť spoločného civilizačného úsilia a významne sa podieľala na pestrosti kultúrneho koloritu našej krajiny.

Dnes vám všetkým, pamätníkom dávnych rozbrojov, vyhnancom, aj ich potomkom, podávame zo Slovenska priateľskú ruku. Pokúsme sa zabudnúť na spory a krivdy. Spoločne pracujme na zveľad'ovaní dávnej domoviny.

Nech most porozumenia medzi našimi národmi navždy preklenie vysychajúcu rieku vojnovnej nenávisťi.³⁷

V súčasnosti najväčšia koncentrácia nemeckej národnostnej menšiny (Deutsche Nationale Minderheit) je v obciach Kunešov, Vyšný Medzev, Medzev, Chmeľnica, v mestskom prostredí v Bratislave.

³⁷ Vyhlásenie Slovenskej národnej rady k odsunu slovenských Nemcov. Národná rada SR. [Online] 12. 2 1991. dostupné na:https://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/NRSR/Doc/v_k-odsunu-nemcov.htm. [Citované 17.2.2024]

Zoznam použitých skratiek

KdP- Karpathendeutsche Partei

Zdp- Zipserdeutsche Partei

SdP- Sudetendeutsche Partei

NSDAP- Nationsozialistische Deutsche Arbeiterpartei

DP- Deutsche Partei

FS- Freiwillige Schutzstaffel

POHG- Pohotovostný oddiel Hlinkových gárd

SNP- Slovenské národné povstanie

ČSR- Československá republika

KSCĀ- Komunistická strana Československa

NV- Národný výbor

ONV-Okresný národný výbor

MNV-Miestny národný výbor

ČSD-Československé dráhy

ZNB/NB- Zbor národnej bezpečnosti

Prílohy dokumentov

V prílohe prikladáme dokumenty z archívu ktoré sme použili pri písaní práce.

Okresný úrad v Kremnici

30. I. 1947

1331 / 47 |

Sláomy

Okresný národný výbor

v Kremnici

Podpísaný Karol Strohner býv. konc. ofici-
ant okres. úradu v Kremnici, obyvateľ Kremnice,
t.č. v sústred. tábore v Kráľovoch uctive prosím
sláomy ONV o rozhodnutie vyhlásenia z odsunu
a o povolenie návratu do svojho domova pre
mňa a moju rodinu to pre manželku a
syna Juraja. Súčasne prosím lístok o za-
mestnanie dlá možnosti v keramickej továrni
v Kremnici ako vyučení v tomto odbore.

Svoju žiadosť dovoľujem si oddovo-
diť tým, že nie je mojou vinou, že moja ma-
terinská reč bola nemecká a dlá toho bol som
pri sčítaní ľudu r. 1940 zavedený ako Nemec
bez toho, že by som bol vedel akú národnosť
zapísať; nevedel som preto, lebo sčítacím

Obrázok 1: List Karola Strohnera adresovaný ONV v Kremnici a odpoveď ONV

ako národnosť slovenská.

Dovolužim si pripomenúť to, že jestli
volakdo bol mne i mojej manželke neprij-
ným, tak je to len osobný záujem, však niet
na svete človeka, ktorý by bol sto percentne
obľúbený. Prosím úctivo, dľa mojho sta-
točného zachovania sa voči národu sloven-
skému a štátu, nezaslúžil som si ja i moja
manželka takýto osud. —

Opakujúc prosím láskavo slávny
Okresný národný výbor o priaznivé vykaže-
nie mojej žiadosti.

Nováky, dňa 17. I. 1947.

S úctou úctou:
Karol Strohner.

Obrázok 3: List Karola Strohnera adresovaný ONV v Kremnici a odpoveď ONV

194

Len pre označenie:
(Dnes, Sôrne, atď.)

(Pečiatka úradu.)

Číslo: 1339 1947 odd. 194		Predložé čí.: _____	Škartovacia lehota: _____
Súčasne vybavené spisy čí.: _____		Lehota: _____	Ďalej viesť & v evidencií: _____
Predpisy: (ako k nahliadnutiu atp.)		Nazad referentovi: _____	Vybavenie: _____
Výpravňa nech pripojí: _____		Predmet: <u>Karol Stohner</u> <u>bjr. kanc. oficiál</u> <u>riš. tábor Norvicy</u> <u>plánie / rolu im</u>	
Odoslať: ☐ doporučene — ☐ nedoporučene — na zpatčný listok — vec úradná podľa prostá — vec úradná poštovnému počrobená.		K čí. _____ zo dňa _____ 194	
Pomočnému úradu dané iné úpravy: _____		Prílohy: <u>Karol Stohner, bjr</u> <u>kanc. oficiál. riš. tábor</u> <u>Norvicy</u>	
Záznamy výpravne:	Došlo dňa: _____	Veľký predotok od dne 17. 1. 47 ku od nemôže vyhovieť, uskolto v nej neuvedpale nijakú tehu stoluort, ktoré by vylučovali ríe a ríe maliže lhu z rodu m.	
	Napísal(a): _____		
	Srovnali: _____		
	Vypravené dňa: _____		
s _____ prílohami.		Vz i v ríe manjella le ríli ste ve rídy k u ríduosti nemeeley po autife rí rí ríle, cín nosti mltu u ríe e u Veľký manjella cín Stopy - be usoprac	

Referenčný hárok XXVI/a z § 60 kanc. por., odd. 1.

C. s. skl. 227
Štátna knižnica v Bratislave, 2075-42

Obrázok 4: List Karola Strohnera adresovaný ONV v Kremnici a odpoveď ONV

boli ste organizovaný v D P. Je ste že uá'ool-
ného postanie postali na úrade nie je uipetou
písatou, lebo keď opäť prišli do úradu po cie-
stojnou poliacu privedenia i vtedy ste
opäť postali na úrade.

Keď teda, že má manželka je rodou
sloven^{ca} potom je hne s ním, je že
príjemné obzretnie CSR v r. 1938 kľakila sa
k nár. nemectej a k nemectej uá'oolnosti sa
kľakila v r. 1940. Je v r. 1940 bol v r. 1940
1946 prišli k nár. slovenskej (s rodou, matkou)
nie je absolútne nízke písate, lebo ste boli
prijaté prepusti a k uá'oolnosti nemectej ste
sa lo prišli kľakila a keď ste lo prišli kľakila
k nár. slovenskej tak ste lo prepusti ste z vy-
pocitnosti a ja ste, keď sa bol narodil v r.
1941 uá'oolnosti ste lo prišli k uá'oolnosti sloven-
skej čten D P.

Okrem toho ste svoj zjednotiť ste ešte
i drží, keď svoj odruu pokladate, za osobu
v r. 1947, čo odruu prepusti. Uvedomte
si, že ako ste odruu podliehate. ak ni uá'oolnosti,
je v r. 1947 odruu v r. 1947, obriete
sa ne uá'oolnosti komitru pri D P. v r. 1947, ktoré
prijaté s konečnou pleťou

31. JAN. 1947

Udd.

Ped.

Expedoval: 4. FEB. 1947

Obrázok 5: List Karola Strohnera adresovaný ONV v Kremnici a odpoveď ONV

Číslo jedn. 16593/46-

Nováky, 10. október 1946.

Okresný národný výbor

Prílohy: 3.

K r e m n i c a .

Hlásim, že rozhodnutie ONV v Kremnici zo dňa 5. sept. 1946 číslo 857/265/V-5/1946/ev. 5. vd. Ľudmily S t r a k o - v e j doručené byť nemohlo, nakoľko táto bola odsunutá z tunajšieho strediska 8 transportom t. j. 30. VII. 1946.

Veliteľ tábora

7. G. G. G. G. G.

Okresný úrad v Kremnici		
11. X. 1946		
20416/HG		
Referent:	Referent:	Referent:
17252/46	III.	3

Spis ut. II
11. X. 1946

Ge 14. OKT. 1946
H7

Obrázok 6: Ľudmila Straková a VII. transport

Čís. jedn. 16595/46.

Nováky, 14. október 1946.

Okresný národný výbor

Prílohy: 3 .

K r e m n i c a .

Oznamujem, že Ján Olbricht nemôže byť prepustený z tunajšieho pracovného utavu, nakoľko tento bol dňa 6.8.1946 odsunutý do He-mecka IX. transportom.

Veliteľ tábora

uz. Ostrajim Salucky

ge

Okresný úrad v Kremnici.	
17. X. 1946	
Číslo:	17253/46
Predbežné čís.	Referent:
	IV. 2

23. OKT. 1946

Obrázok 7: Ján Olbricht a IX. transport

Stanica NB Kremnica, okres Kremnica.

Kremnica, 22. mája 1947.

čís. jedn. 1148/1947.

Vec: Rückschloss Júlia z Kunešova,
odsun - šetrenie.

Okresný národný výbor

Odpoveď na číslo 4537/47, zo dňa
31. marca 1947.

Prílohy: ./.

K r e m n i c a .

1. Po vyšetrení oznamujem, že Júlia Rückschlossová narodená dňa 18. októbra 1888 v Kunešove, okr. Kremnica nespáchala čin stíhaný ľudovým súdom, ani týmto nebola odsúdená.

2./ Menovaná je od narodenia nemeckej národnosti, ostala v ČSR a že by sa bola previnila proti slovenskému a českému národu, to tunajšou stanicou NB zistené nebolo. Bojov za oslobodenie ČSR sa nezúčastnila, ani netrpela pod nacistickým a fašistickým tercom. Dá sa asi predpokladať, že je smýšľania demokratického.

3./ V dobe sčítania ľudu v roku 1930, 1938 a 1940 sa hlásila k nemeckej národnosti a bývala v obci Kunešov pod čd. 22, v roku 1930. V roku 1938 a 1940 pod čd. 31. Vo svojej domácnosti hovorila len nemecky a čiastočne slovensky. Že by menovaná bola bývala organizovaná v niektorej nemeckej organizácii, to tiež zistené nebolo, pohybovala sa medzi ostatnými občanmi nemeckej národnosti v obci Kunešove. Deti menovanej navštevovaly len nemecké školy, nakoľko v obci Kunešove iné neboli. Dcera Júlia Rückschlossová je od evakuácie v Nemecku, Steyr Anna Anaberg 4. O. Ö., Mária Rückschlossová, dcera menovanej ktorá sa tiež od evakuácie nevrátila z Nemecka, Grosharbach N. 26, Kreis Rotenburg n. Saube Bajern. Že by sa menovaná bola sama nacisticky exponovala, to tunajšou stanicou NB zistené nebolo.

4./

5./ Menovaná je vdova po manželovi Antonovi, ktorý zomrel v roku 1914 a bol taktiež národnosti nemeckej.

6./ Deti boli tiež národnosti nemeckej.

7./ Menovaná nemá žiadnych príbuzných s ktorými by mohla byť odsunutá do Nemecka.

8./ Júlia Rückschlossová, nemá dočasné ani definitívne štátne občianstvo, spoľahlivosť a taktiež nie je vylúčená z odsunu do Nemecka.

Veliteľ stanice NB

DOŠLO k čís. 4537 19 47 dňa 28. V. 1947

Zákl. čís. 1305 / 19 47

Pris dňa 25.10.1947 pod č 4537/47. zasl. b. j.

Obrázok 8: Júlia Rückschloss z Kunešova

Muoreau' pemože 47. odraunetá
nahatko má 65. rohov.

Kene.

predopijaz ?

30.5.47
WZ

Obrázok 9: Júlia Rückschloss z Kunešova

OKRESNÝ NÁRODNÝ VÝBOR V KREMNICI
Úrad Okresného národného výboru v Kremnici.

Číslo: 1916/1947.-

Repatriácia nemeckých
detí - úprava.

Všetkým úradom MNV v okrese Kremnica.

Ihneď vyzvite nem. obyvateľov Vášho obvodu, ktorí sú akýmkoľvek spôsobom vylúčení z odsunu, aby oznámili Vášmu úradu maloleté deti, ktoré musely evakuovať z miesta svojho bydliska za hranica ČSR.

Zdôrazňujem - týka sa to len maloletých detí rodičov, ktorí nepodliehajú odsunu a sú nem. národnosti.

Ak sa vyskytnú vo Vašom obvode kladné prípady - vyhotovte soznam týchto detí. Soznam nech obsahuje tieto rubriky 1./ bež. číslo, 2./ meno a priezvisko, 3./ dátum a miesto narodenia, 4./ bydlisko pred evakuáciou, 5./ maná rodičov, 6./ dôvod vylúčenia rodičov z odsunu, 7./ poznámka.

Soznamy vyhotovte trojmo a predložte tun, ONV najneskoršie do 15. marca 1947 na-čie nem. obyv. svojho obvodu zvlášť upozornite po tomto termíne už nikoho nezapisujte!

Podajte treba i negatívne zprávy.-

tieto deti boli repatriované, respektíve práni tun. ONV o úpravu,

ako už bolo s týmto deti repatriované.-

V Kremnici dňa 17. februára 1947.-

prednosta ÚONV.

prednosta ONV.

Obrázok 10: Obežník ONV pre vypracovovanie zoznamu na repatriáciu detí

S O Z N A K

najmladších detí nemeckej národnosti, ktorých rodičia neboli odsunutí.

Roč. číslo	Meno a priezvisko.	Dáta a miesto narodenia.	Evidenčné číslo pred evakuáciou.	Meno rodičov.	Dôvod vyňatia z odsunu.	Poznámka.
1.	Karol Hokschnosse	19.X.1935, Kremnica.	Kremnica č. 293.	Karol Hokschnosse a rod. Mária Burianová	Matka národnosti slovenskej s tým započítaná do povstania Slovenska v r. 1938 hlásený za sivecký.	St. Raphaelhaus, Dornagen b. Köln German-Britische Zone Deutschblond Nord Rheinprovinz
2.	Jadislav Kórmánci	9.VI.1932 Kremnica	Kremnica č. 444	Reinhard Kórmánci a rod. Margita Neeplová	Matka národnosti slovenskej /nemecká./ vyňatá z odsunu.	Jadislav Kórmánci a P. Armin Köhler 15 Dornagen b. Nordhausen Provinz Sachsen Hohenstein 126 Deutschblond, Russische Zone
3.	Julius Folldek	16.X.1936 Kremnica	Kremnica 743	Štefan Polibek a rod. Mária Boršová	Na základe výzvu P. X. Vankura č. 7777/2-V/2-45 vyňatí z odsunu.	Julius Folldek u pl. Hevelisa Telas, Parsonitz 191 Kreis Bautzen Sudeten.
4.	Anton Patsoch	28.III.1932, Kúpeňový	Kremnica, nevedia určiť	Ab. Josef Patsoch a rod. Alžbeta Prochová	osvedčená o št. obč. podľa vz. B. č. 4178	Anton Patsoch, Dornagen b. Köln /22a/ St. Raphaelhaus, Nord-Rheinprovinz Britische Zone.

v Kremnici, dňa 7. marca 1947.

predosla OUV.

Obrázok 11: Zoznam detí z Kremnice

Riaditeľstvo Štátnej ľudovej školy v Kunešove.

Číslo 61/1947

Dňa 16. marca 1947.

Vec:

Viliam Pöschling,
námestný škônik, št.
ľudovej školy v Kunešove,
pohľadnice o uštinovaní.

K čísl. zlo. 000

Prílohy

Miestnemu národnému výboru,

v Kunešove.

Riaditeľstvo Štátnej ľudovej školy v Kunešove pohľaduje, že Viliam Pöschling je v zamestnaní Štátnej ľudovej školy v Kunešove ako námestný škônik. Svojú povinnosť od vstupu do zamestnania plní poctivo a presne, preto riaditeľstvo školy siada, aby bol menovaný ponechajúc aj naďalej v obci Kunešov, lebo je obava, že prípadným jeho odsunutím škola stratí škônika.

Riaditeľstvo školy siada MNO v Kunešove, aby bolo protekúce opatrenia, cieľom jeho ponechania, lebo ostatní obyvatelia obce sú všetci zamestnaní v baniach, poľárne sú rigáni, a prarodok bloných opoždávajúcich zamestnanca Štátnej ľudovej školy vybrať nemôže.

J. Anič
riad. školy.

Obrázok 12: Školník z Kunešova

Povereníctvo vnútra v Bratislave.

Číslo: 6864/3-VIII/5-1947, Bratislava, dňa 17. sept. 1947.

Predmet: Augustín Pittner, baník,
potvrdenie o nepodliehaní odsunu.

Pán

Augustín Pittner, baník,
v Lúčkach č. 140
okr. Kremnica.

Potvrdzujem, že Augustín Pittner,
nar. 14.5.1805 v Lúčkach, bývajúci
tamtiež z mestnaním b a n í k na základe usnesenia Sboru
povereníkov o nemeckých baníkoch čí. 13.862/1946 Dr. M. zo dňa 24.
IX. 1946 n e p o d l i e h a o d s u n u.

Toto potvrdenie vzťahuje sa aj na týchto rodinných prísluš-
níkov menovaného manželku: Annu, rođ. Weissovú.

a-deti:

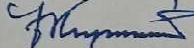
O tom sa upovedomuje:

- 1/stránka Augustín Pittner,
- 2/Povereníctvo vnútra, odbor VII. v Bratislave,
- 3/Osídlovací úrad pre Slovensko v Bratislave,
- 4/Okresný národný výbor-/OSK/ v Kremnici
- 5/ s tým, aby o rozhodnutí bol upovedomený aj príslušný MNV/MSK/
- 5/Okresné veliteľstvo NB v Kremnici
- 6/Bane a hutý, nár. podnik, Obl. riad. Bratislava. Mostová ul. 6.
- 7/Riaditeľstvo rudných baní a hüt, na farebné kovy, NP, závod v Kremnici.

Za povereníka :

Skarba v. r.

Za správnosť vyhotovenia:

Obrázok 13: Augustín Pittner-baník

Obvodný úrad MNV pre Kremnicu-okolie v Kremnici

Č. j.: 1334/1947.adm. V Kremnici dňa 25.III.1947.
Predmet: Odsun Nemcov, sistenie počtu a mier osôb.
K číslu: 1.305/1947.
Prilohy: 3.výkazy.

Okresnému národnému výboru
v Kremnici.

V predmetnej záležitosti pripojere predkladám výkazy v sostavení, akon tieto vyhotovily predsedovia MNV. Kunešova, - Krahule a Lužky a súčasne oznamujem, že predseda MNV. osobne oznámil turajšiemu úradu, že za obec Piargy podáva negatívnu zprávu, v zador tomu, že v tejto obci je niekoľko rodín, ktorí nemajú príslušné povolenie, avšak predsedu oznámil, že on ich vykazovať nebude, preto v prípade, že tamajší urad trvá na predložení výkazu z tejto obce, ráčte menovaného predsedu MNV. v Piargoch priamo vyzvať na predloženie toho to soznamu, lebo turajšá urad nemá možnosť predsedu donútiť za sostavenie a predloženie žiadaného výkazu. -

Súčasne uctive oznamujem, že vo výkaze za obec Krahule je v poznámke uvedené, že na základe prevedeného šetrenia sa vrele doporučuje, aby rodine vd. Cecília Schwarzovej t.j. jej a jej detom, bolo dodatočne láskave vydané potvrdenie, že nepodliehaju odsunu a aby táto rodina nebola odsunutá. - Táto okolnosť sa odôvodňuje tým, že je to jedna z tých málo rodín, ktoré sa ničím neprevinila, ba čo viac nebohý manžel merovanej bol výslovným odporcom nacizmu a fašizmu, čo dokazuje i tá okolnosť, že nebohý manžel merovanej bol za prvej CSR. starostom obce a čiste pre tu okolnosť, že bol odporcom nacizmu a fašizmu, bol funkciou starostu zbavený. -

Dovoľujem si uctive poznamenať, že je obecne známe, že rodina táto je jedna z najporiadnejších v obci Krahule a keď niekto, tak v prvom rade táto rodina si plne zsaluňuje, aby bola z odsunu vynatá a tu ponechaná. -

MSK. v obci Krahule po dôkladnom uvážení všetkých do úvahu prichádzajúcich okolností týmto navrhuje, aby z obce Krahule, bola odsunutá len jedna rodina a to rodina Mateja Köppla, - tak ako je to v pripojenom sozname uvedené. -

vedúci úradníka

DODÁK k číslu

119 číslu

Zákl. čísl.

119

1947
1334
-60

Obrázok 14: Cecilia Schwarzová-vdova z Krahul'

17000/46.

Prístavenie vagónu
význam pre osobnú
službu.

Strojovný
úsek ČSD

Klein

Prístavenie v prístavovom
jazde

Prístavenie vagónu
význam pre osobnú
službu.

Prístavenie
význam pre osobnú
službu.

Expedient: 17. AUG. 1946

17. AUG. 1946

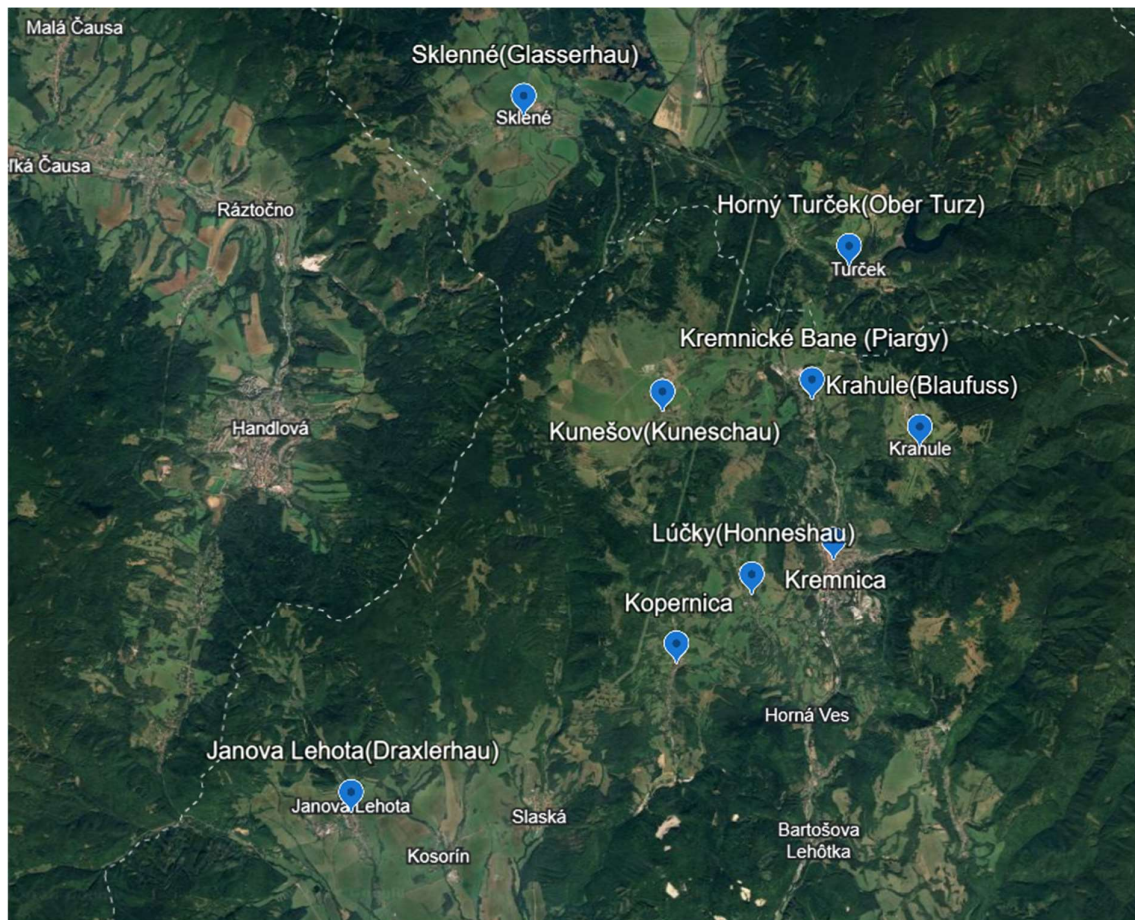
Prístavenie

Prístavenie

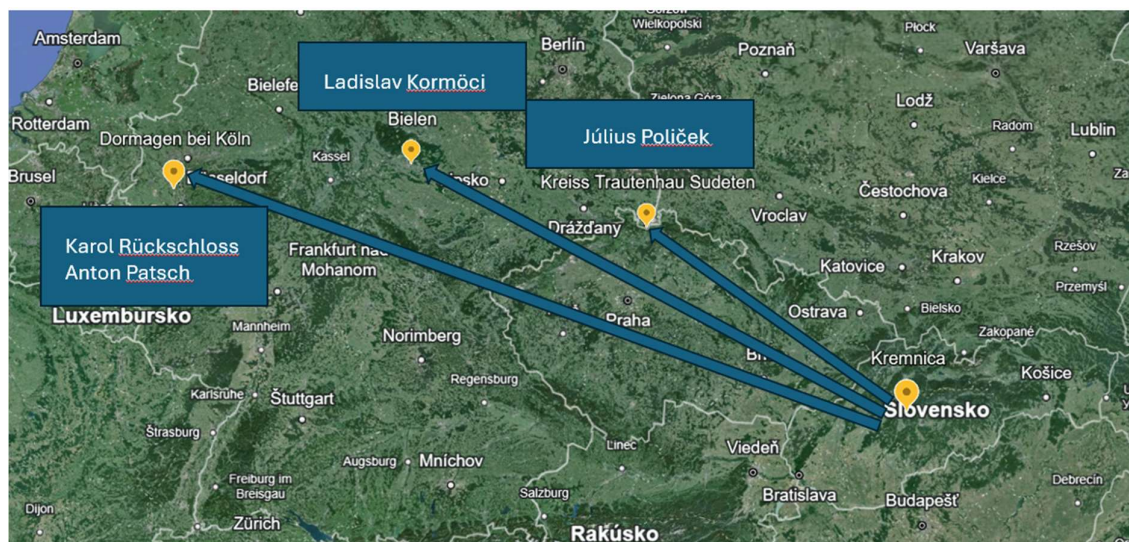
Prístavenie

Obrázok 15: Prístavenie vagónu ČSD

Mapové prílohy

Obrázok 16: Obce spomínané pri odsune

Obrázok 17: Osudy nemeckých detí po evakuácii do Nemecka

Obrazové prílohy

Obrázok 18: Stari Nemci v kremnickom okolí³⁸

Obrázok 19: Starý nemecký dom (Piargy)³⁹

³⁸BORNEMISZA, Ján. Kremnica, Nová Baňa a ich okolie, Zvolen, UČITEĽSTVO ŠKOLSKÉHO INŠPETORÁTU KREMNICKEHO, 1933, s. 21

³⁹BORNEMISZA, Ján. Kremnica, Nová Baňa a ich okolie, Zvolen, UČITEĽSTVO ŠKOLSKÉHO INŠPETORÁTU KREMNICKEHO, 1933, s. 10

Obrázok 20: Svadba v Kunešove⁴⁰

Obrázok 21: Nemecká rodina v Kopernici⁴¹

⁴⁰BORNEMISZA, Ján. Kremnica, Nová Baňa a ich okolie, Zvolen, UČITEĽSTVO ŠKOLSKÉHO INŠPETORÁTU KREMNICKEHO, 1933, s. 21

⁴¹BORNEMISZA, Ján. Kremnica, Nová Baňa a ich okolie, Zvolen, UČITEĽSTVO ŠKOLSKÉHO INŠPETORÁTU KREMNICKEHO, 1933, s. 9.

Obrázok 22: Pochod k sobášu (Piargy)⁴²

Obrázok 23: Stará nemecká stavba v Kunešove⁴³

⁴²BORNEMISZA, Ján. Kremnica, Nová Baňa a ich okolie, Zvolen, UČITEĽSTVO ŠKOLSKÉHO INŠPOTORÁTU KREMNICKEHO, 1933, s. 24

⁴³BORNEMISZA, Ján. Kremnica, Nová Baňa a ich okolie, Zvolen, UČITEĽSTVO ŠKOLSKÉHO INŠPOTORÁTU KREMNICKEHO, 1933, s. 14

24: Staré nemecké domy s tzv. "gáňkom" (Lúčky)⁴⁴

Obrázok 25: Staré stavby nemecké (Kunešov)⁴⁵

⁴⁴ BORNEMISZA, Ján. Kremnica, Nová Baňa a ich okolie, Zvolen, UČITEĽSTVO ŠKOLSKÉHO INŠPOTORÁTU KREMNICKEHO, 1933, s. 13

⁴⁵ BORNEMISZA, Ján. Kremnica, Nová Baňa a ich okolie, Zvolen, UČITEĽSTVO ŠKOLSKÉHO INŠPOTORÁTU KREMNICKEHO, 1933, s. 13

Obrázok 26: Dolný Turček⁴⁶

Obrázok 27: Ľud v Blaufusse⁴⁷

⁴⁶ Obec Turček. [online] dostupné na: <https://www.obecturcek.sk/album/fotogaleria-historia-obce/att00044-jpg/>

⁴⁷BORNEMISZA, Ján. Kremnica, Nová Baňa a ich okolie, Zvolen, UČITEĽSTVO ŠKOLSKÉHO INŠPEKTORÁTU KREMNICKEHO, 1933, s.20

Obrázok 28: Príslušník ZNB asistuje pri odsune(30.4.1946)⁴⁸

Obrázok 29: Vstup do nováckeho tábora⁴⁹

⁴⁸ Foto: TESLÍK, Ján. Rok 1946: Začal sa odsun nemeckého obyvateľstva z územia Slovenska. www.vtedy.sk. [online] dostupné na: <https://www.vtedy.sk/nemecka-mensina-odsun-transporty>.

⁴⁹ Židovský tábor v Novákoch pripravil ľudí o slobodu aj dôstojnosť [online] dostupné na: <https://myhomanitra.sme.sk/c/20059265/zidovsky-tabor-v-novakoch-pripravil-ludi-o-slobodu-aj-dostojnost.html>

Zoznam použitej literatúry

1. Kolektív autorov. *Národnostné menšiny-zoznámme sa. Národnostné menšiny-zoznámme sa.* Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2020.
2. Naši karpatskí Nemci. *Literárny týždenník.* 19. 4 2001, s. 9.
3. HORVÁTHOVÁ, Margaréta. *Nemci na Slovensku: etnokultúrne tradície z aspektu osídlenia, remesiel a odievania.* Dunajská Streda : Fórum inštitút pre výskum menšín, 2002. ISBN8080621527.
4. KÁRPÁTY, Peter. *Karpatskí Nemci a nemecká otázka na Slovensku.* 6, Prešov : ACTA FACULTATIS STUDIORUM HUMANITATIS ET NATURAE UNIVERSITATIS PREŠOVIENSIS, 2002.

Zoznam použitých webových stránok

1. <https://citaty-slavných.sk/citaty/37292-thomas-jefferson-kusocek-pravdivej-historie-je-tak-vzacna-vec-ze-s/> [cit. 3.4.2024]
2. Právna analýza dekrétov prezidenta Edvarda Beneša, geni.sk, dostupné na: <https://www.geni.sk/pravna-analyza-dekretov-prezidenta-edvarda-benesa/>
3. Pred 65 rokmi začal platiť Benešov dekrét o štátnom občianstve <https://domov.sme.sk/c/5488333/pred-65-rokmi-zacal-platit-benesov-dekret-o-statnom-obcianstve.html> [Citované 8.4.2024]
4. HULÍNEK, Drahoslav. Karpatskí Nemci boli pre Slovensko prínosom. *sme.sk*. [Online] 15. 1 2003. <https://www.sme.sk/c/784762/karpatski-nemci-boli-pre-slovensko-prinosom.html>. [Citované 1. 4 2024]
5. Slovensko v rokoch 1938 – 1945. *Múzeum SNP*. [online] dostupné na: <http://www.muzeumsnp.sk/historia/slovensko-v-rokoch-1938-1945/>.
6. Karpatskí Nemci. *Wikipédia*. [Online] dostupné na: https://sk.wikipedia.org/wiki/Karpatsk%C3%AD_Nemci.
7. FURMANÍK, Martin: Odsun Nemcov navždy pretvoril podobu strednej Európy, dostupné na: <https://historickarevue.sme.sk/c/22628060/odsun-nemcov-navzdy-pretvoril-podobu-strednej-europy.html>,
8. Hauerland. *Wikipédia*. dostupné na: <https://sk.wikipedia.org/wiki/Hauerland>.

9. Vysídlenie Nemcov z Česko-Slovenska. *wikipedia.org*. dostupné na:
https://sk.wikipedia.org/wiki/Vys%C3%ADdlenie_Nemcov_z_%C4%8Cesko-Slovenska.
[Citované 28.2.2024]
10. Rok 1946:Začal sa odsun nemeckého obyvateľstva z územia Slovenska. *www.vtedy.sk*.
[online] dostupné na: <https://www.vtedy.sk/nemecka-mensina-odsun-transporty>.
11. Karpatendeutscher Verein-Karpatonemecký spolok. *karpatenblatt.sk*. [Online] dostupné
na:<https://karpatenblatt.sk/karpatendeutscher-verein/>. [Citované 25.3.2024]
12. Vyhlásenie Slovenskej národnej rady k odsunu slovenských Nemcov. *Národná rada SR*.
[Online] 12. 2 1991. dostupné na:https://www.nrsr.sk/web/Static/sk-SK/NRSR/Doc/v_k-odsunu-nemcov.htm. [Citované 17.2.2024]
13. SNM – Múzeum kultúry karpatských Nemcov. *www.snm.sk*. [Online] dostupné na:
<https://www.snm.sk/muzea-snm/muzeum-kultury-karpatskych-nemcov/dom-karpatskonemeckeheho-spolku-v-handlovej/o-muzeu#menu>. [Citované 8.2. 2024]
14. 18. Zemědělství ve vrcholném středověku. *Dejepis.com*. [Online] [Dátum: 28. 2 2024.]
<https://www.dejepis.com/ucebnice/zemedelstvi-ve-vrcholnem-stredoveku/>.
15. 19. Pred 81 rokmi vznikol Slovenský štát, poslanci vyhovelí ultimatívnej požiadavke Hitlera
www.sita.sk. [online] [https://sita.sk/pred-81- rokmi- vznikol slovenský štát, poslanci vyhovelí ultimatívnej požiadavke Hitlera](https://sita.sk/pred-81- rokmi- vznikol slovensky štát, poslanci vyhovelí ultimatívnej požiadavke Hitlera) [Citované 28. 3. 2024.]

Zoznam použitých archívnych dokumentov

1. Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica, ČSA 951/82,96701 Kremnica, archívny fond ONV v Kremnici, číslo škatule 61, číslo spisu 17322
2. Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica, ČSA 951/82,96701 Kremnica, archívny fond ONV v Kremnici, číslo škatule 61, číslo spisu 17252
3. Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica, ČSA 951/82,96701 Kremnica, archívny fond ONV v Kremnici, číslo škatule 76, číslo spisu 61/1947, 1148, 1334, 1331
4. Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica, ČSA 951/82,96701 Kremnica, archívny fond ONV v Kremnici, číslo škatule 99, spisu 13968
5. Štátny archív v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica, ČSA 951/82,96701 Kremnica, archívny fond ONV v Kremnici, číslo jedn. 1916/1947